

ANTALYA AĞIZLARINDA DUA VE BEDDUALAR¹

Dr. Öğr. Üye. Emine ATMACA

ÖZ

Kuşaktan kuşağa nesilden nesile aktarılan dua (~alkış (*alka*- “övmek, methetmek”)) ve beddualar (~kargış (*karga*- “beddua etmek”)), Türk kültür hayatının maddi ve manevi değerlerini içinde barındıran özlü sözlerden, kalıp ifadelerden oluşur. Zaman ve mekâna göre, kullanılışları itibarıyla değişik şekiller almış, yeni tarzlara bürünmüş olsa da dua, Allah’a (cc.) yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin, beddua ise sevilmeyen birinin kötü bir duruma düşmesini Allah’tan (cc.) canı gönülden isteme/yakarma olarak tanımlanır. Dualar *sağlık, sevinç, neşe, uzun, huzurlu, hayırlı bir ömür, ahirette nimetler ve iyilikler ihsan etmesi* vb. için edilen iyi temennilerden/dileklerden oluşurken beddualar ise *hastalık, nefret, düşmanlık, kin, öfke, zorluk, güçsüzlük ve ölüm* vb. içerikli kötü temennilerden/dileklerden oluşmaktadır. Anlam bakımından dua ve beddualara bakıldığında dualarda olumlu, beddualarda ise olumsuz duygular ön plandadır. Her iki olumlu ve olumsuz duyguda da “Allah’a tevekkül edip O’na havale etme” durumu söz konusudur.

Türk kültür hayatına ait, duygu, düşünce ve hayalleri daha etkili bir şekilde ifade etmeye yarayan bu halk mahsulü özlü sözler, dilde kaybolmuş veya kaybolmaya yüz tutmuş bazı kelimeleri ve anlamları tespit etme ve diriltmede önemli bir yere sahiptir. Antalya ağızlarında kullanılan sözlü anlatımın önemli bir türü olan dua ve beddualarda da Standart Türkiye Türkçesindekilerle ortak özellikler taşımakla birlikte, yapı ve anlam bakımından konuşulduğu bölgeye has bazı orijinal özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda dua ve beddua konulu tarafımızdan yapılan metin ve kelime derlemelerinde Türkiye Türkçesi ağızlarına katkı sağlayacak pek çok eskicil (~arkaik) kelimeler de tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, dua ve beddualar ilkin anlam bakımından tasnif edilmiş, sonrasında yapı bakımından incelenmiş ve sayısal veriler ışığında Antalya ağızlarında dua ve bedduaların kullanımı hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antalya ağızları, dua (~alkış), beddua (~kargış), anlam, yapı

BLESSING AND CURSES IN DIALECTS OF ANTALYA

ABSTRACT

The prayer (~alkış (*alka*- “övmek, methetmek”) and the curses (~kargış (*karga*- “beddua etmek”)) which are transferring from generation to generation are consist of saying and well-worn expression that contain the material and moral values of Turkish cultural life. Even if according to time and space, they use in different shapes, prayer means that praying to Allah, saying holy text for prayer and the curse means that asking someone to fall into a bad state from Allah (cc.) with all one’s heart and soul. While the prayer consists of wish of health, joy, mirth, a long lifetime and benevolence, the curse consists of bad wishes such as disability, hostility, hatred, anger, difficulty, weakness and death. In terms of meaning, prayers has positive meaning, curse is negative meaning. However in both of them, there are have a meaning for trusting in Allah and refering somebody to Allah.

¹ Bu makale, 21-23 Haziran 2019 tarihlerinde Erzurum’da düzenlenen *II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni*’nde sunulmuş “Antalya Ağızlarında Yapı ve Anlam Bakımından Dua ve Beddualar” adlı çalışmanın yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi sonucunda hazırlanmıştır.

Prayer and cure which is saying expressed more effectively emotions, thoughts and dreams of Turkish cultural life has an important place in identifying and resurning some words or meanings that have been lost in language. Although prayer and curses used in Antalya dialects has some partnerships with Standard Turkish, in terms of structure and meaning has some original features to the spoken region. In this context, in our text and word compilation are many archaic words which is contribute to Turkish dialects.

In this article, prayer and curses will firstly have been classified in terms of meaning, then examined in terms of structure and in the light of numerical data, a general evaluation will have been made about the use of prayer and curses in the dialect of Antalya.

Keywords: Dialects of Antalya, blessing, cursing, meaning, structure

0. Giriş

Dua (< Ar du'a)² / hayırdua ve beddualar (< Ar. + Far.)³ / ilençler insanoğlunun toplum hâlinde yaşamaya başladığı ilk günden itibaren sözlü anlatımın bir türü olarak varlığını devam ettiren özlü sözler, kalıp ifadelerdir (Akalin 1990: 112, Duymaz 2017: 15, Harmancı 2012: 1-17). Bu kalıp sözlerin pek çoğunun alt yapısını Kök Tanrı (~ Şamanizm) inancı oluşturur⁴. Dua ve beddualar, insanların sevinç, neşe, mutluluk ve korumanın ya da öfke, çaresizlik, nefret, ayrılık, hastalık, ölüm, kin ve düşmanlığın bir dışavurumu, öfkenin farklı bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dualar, iyi dileklerde bulunma, kutlama, kutsama, yalvarma, yakarma, çağırma ve birinin iyiliklerini sayma, beddualar ise çaresiz kalan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın dile getirdiği kalıp sözlerdir. Dua ve beddua söyleyen kişinin amacı, kendi veremediği ödül ya da cezayı Allahu Teâlâ'dan (c.c.) canı gönülden temenni etmektir.

Türklerin İslamiyet'le tanışmasından sonra *alkış*'ın yerine Arapça kökenli *du'â*, *kargış*'ın yerine Farsça-Arapçadan müteşekkil olan *bed* "kötü, olumsuz, fena, çirkin, yaramaz" - *du'â* "isteme, dileme" kelimesi almıştır. Eski Türkçede *alka-/alkı-* "övmek, methetmek, alkışlamak" (Clauson 1972: 137-138, Gabain 2000: 260, Erdal 1991: 262, Gülensoy 2007: 66, Eren 1999: 9) fiilinden türetilen "alkış", beddua yerine **karga-* "beddua etmek, ilenmek, hor görmek, fena muamele etmek" (Clauson 1972: 654, Eren 1999: 213, Gülensoy 2007: 468) fiilinden türetilen "kargış" kelimeleri almıştır. *Alkış*, Dîvânü Lugati't-Türk'te, "dua etme, övme, birinin iyiliklerini sayma" (Atalay 1998: I-97), Drevnetyuskiy Slovar'da 1) Övgü, yüceltme, kutsama 2) Dua, yalvarma (1969: 38-39) anlamına gelen bir kelime iken bugün Standart Türkiye Türkçesinde "daha çok bir şeyin beğenildiği ve onaylandığını anlatmak için el çırpma, alkışlama" (TS 2011: 97) anlamında kullanılmaktadır. Söz konusu kelime, diğer lehçelerden farklı olarak Kazak Türkçesinde *şükran*, *minnet*, *takdir*, *teşekkür*, *birinin iyiliğini dilemek* (Bayniyazov-Koç 2003: 40) ve Yakut Türkçesinde *birinin iyiliğini dilemek* (Akalin, 1990: 19) anlamında

² Karşılaştırmalı Türk lehçelerinde *dua* kelimesinin karşılığı olarak *doğa*, *duğa*, *duba*, *bata*, *namaz*, *bata* kelimeleri kullanılmaktadır (*Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, C. 1. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 190-191).

³ Karşılaştırmalı Türk lehçelerinde *bed-dua* kelimesinin karşılığı olarak da *doğa*, *duğa*, *duba*, *bata*, *namaz*, *bata* kelimeleri kullanılmaktadır (*Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, C. 1. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 190-191).

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Jean Paol Roux, *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2001.

kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında *alkış/alhış/alkış* olarak yaşayan kelime, ağızlarda yoğun olarak “hayır dua, iyi dilek, medih, sitayış, dua, övmek, tazim etmek, dua etmek” gibi anlamlarıyla kullanılmaktadır (DS 2009: I-223). Beddua ise “kargıma işi veya bu maksatla söylenen sözler, lanet, telin, beddua, ilenç, alkış karşıtı” birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç olarak tanımlanmıştır (TS 2011: 292). Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü’nde ise *kara-mak* “1) Hor görmek, me’yus, mahzun etmek 2) Lekelemek, karalamak 3) Zemmetmek” (TS, 2009: IV-2267), *kara-n-mak* “küfretmek, kötü söylemek, lânet etmek” (TS-IV: 2269) fiilleri de aynı anlamdadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında *karamak* “1) Birisinin arkasından kötü konuşmak, kötülemek 2) Mızıkçılık etmek” (2009: IV-2651), *kargamak* “ilenmek” (2009: IV-2659), *kargış* “ilenç, beddua” (2009: IV-2661), *ilenç/ilinç* ve *ilenti* kelimeleri “beddua”, *ilen-* fiili “beddua etmek” anlamında sıkça kullanılmaktadır (DS 2009: III-2520-2521). Ayrıca Standart Türkiye Türkçesinde Arapça kökenli *intizar*, *inkisar*⁵, *la’net*, *tel’in etmek* ve *ah* vb. kelimeler de *beddua* anlamında kayıtlıdır (Kaya 2001: 22, Keskin 2019: 209).

Sözlü anlatımın önemli bir türü olan dua ve beddualarda, Standart Türkiye Türkçesindekilerle ortak özellikler taşımakla birlikte, yapı ve anlam bakımından konuşulduğu bölgeye has bazı orijinal özelliklerin olduğu da görülür. Mesela; *Allā dömlük vérsin* (< Allah devamlılık “uzun ömür” versin), *ĠanĠal dikenlĠn üsdünde yatasıca* (< Kangal dikenlerinin⁶ üzerinde yatasıca), *DöküleĠalsın yapacĠn iş* (< Dökülealsın yapacağın iş), *DökülcüklereĠalsın yapacĠn iş* (< Dökülcüklerekalsın yapacağın iş), *Allah çoruma çocūma baş devleti vére* “Çocuk için şans, kısmet ve bahtının iyi olması için yapılan bir dua”, *Çotu⁷ çıkasıca* “kalçan çıkasıca diyerek yaramazlık yapan çocuklar için söylenen bir beddua”, *Suyu iliyesice* (< Suyu ılıyasıca) “1) Ölü yıkanırken suyu kaynasın da yıkanamasın 2) Muhatap hemen ölsün de ölüsü yıkansın dünyadan gitsin”, *Dōurmaya da çatında Ġala* (< Doğurmaya da çatında kala) vb. Antalya ağızlarına özgü dua ve beddualardır. Yalnız dua ve bedduaların birçoğu, zamanla bireysellik ve konuşulduğu bölgeye has orijinallik çizgisini aşmış duygu ve düşünce yoluyla topluma mal olarak anonimleşmiştir⁸. Mesela; *Allah senden razı olsun*, *Allah yardımcın olsun*, *Allah rahmet eylesin*, *Allah ziyade etsin*, *Allah bereket versin*, *Hayırlı uğurlu olsun*, *Yolun açık olsun*, *Su verenlerin çok olsun*, *Güle güle otur*, *Mübarek olsun*, *Ellerine sağlık*, *Ömrüne bereket*, *Allah belanı versin*, *Allah’ından bul*, *Gebersin*, *Geberirsin inşallah*, *Gözün kör olsun*, *İki cihanda yüzün gülmeye*, *Zehir zıkkım ye*, *OcaĠına incir ağacı dikilsin*, *Boynu altında kalsın* gibi dua ve beddualar halkın bütünü tarafından kabul görmüş ve herkes tarafından söylenegelen kalıplaşmış özlü sözler olmuştur.

⁵ *İnkisāra dilim varmıyor, Allah’ından bul* (L. Sami Akalın, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar*, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara 1990, s. 213)

⁶ 1 ya da 2 yıl yaşayabilen, çorak arazide ve tarlalarda yetişen ve bazı yörelerde eşek dikeni diye de bilinen papatyagiller familyasından bir diken çeşididir.

⁷ Derleme Sözlüğü’n’de kayıtlı değildir.

⁸ Erman Artun, “Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış-Kargış (Kara Alkış)” (bu makale http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/sem_p_3/artun.php sitesinden alınmıştır (Erişim Tarihi: 11.06.2019; 13: 35)).

Dua ve beddualarda tarafımızdan yapılan metin ve kelime derlemelerinde Türkiye Türkçesi ağızlarına katkı sağlayacak pek çok eskicil (~arkaik) kelimeler de tespit edilmiştir:

ağı (Clauson 1972: 78, Sevortyan 1974: I-67, Drevnetyurskiy Slovar 1969: 24): “zehir” → *Ağı yēsice* vb.

bō (< *böğü*) (Clauson 1972: 323): “iri zehirli örümcek” → *Bō sokasica* “iri zehirli örümcek sokasica” vb.

çîn (<< **çekin*) (Tenişev 1997: 238-239, Gülensoy 2007: I-241): “omuz” → *Anān bubān çînini yükselt gızım/olum* “annenini babanı gururlandırmak” anlamında kullanılan bir dua sözü.

döl (< *töl* < **tö:l*) (Clauson 1972: 490, Drevnetyurskiy Slovar 1969: 579, Sevortyan 1980: 274-276, Gülensoy 2007: I-302): “cenin, doğmamış çocuk” → *Dölü oñmayasica* “çocuğu olmasın”, *Dölsüz döşsüz ğalasın* vb.

ğarañı (< *karañu*) (Clauson 1972: 662, Sevortyan 1997: 299-301): “karanlık” → *Ğarañılādan çıkamayasica* (< Karanlıklardan çıkamayasica) vb.

ğıran (< *kıran*) (Clauson 1972: 643): “ölümcül hastalık” → *Ğıran önlenden ğedive*, *Ğıran ğirip yöl olasica*, *Ğıran ğiresice/ğirsın*, *Ğıranlık*, *Köküne ğıran ğiresice* vb.

ğöyne (< *köyne*) (Clauson 1972: 732): “gömlek, elbise” → *Son ğöynēni ğéyesice* (< Son gömleğini giyesice), *Yensiz yakasız köyne* *ğéyesin* “kefen giyesin” vb.

ğöyün- (Clauson 1972: 726): “için için yanmak, üzölmek yanmak” → *İçin için ğöynüsün*, *İçi ğöynüyesice* vb.

od (<< *höt* (Tekin 1995: 177)): “ateş” → *Odlā içinde ğalasın* “(Cehennem) ateşi içinde kalasın” vb.

oñ- (Clauson 1972: 168-169, Drevnetyurskiy Slovar 1969: 367, Sevortyan 1974: 457): *oñ- II* “gelişmek” → *Oñmasın bitmesin* “iflah olmasın”; *Dölü oñmayasica* “çocuğu olmasın”; *Oñulmaz dertler olasica* (< İyileşmez dertlere uğrayasica); *İş oñsun* “kolay gelsin, hayırlı işler” vb.

sayrı (Meninski 2000: 3009, Gülensoy 2007: II-745): “hasta” → *Sayrılanmayasın emi⁹* vb.

sı- (Clauson 1972: 836): “kırmak” → *Ğolu ğanadı sınılasica* “kolu kanadı kırılasicā” vb.

⁹ “Öyle yap, öyle olsun, tamam mı” anlamlarına gelen bir tembih sözüdür. Emi kelimesinin “evet” anlamına gelen *yemü* kelimesinden geldiği ifade edilmektedir: *yemü* >> *emi* (Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Vefa Nalbant, “Evet Kelimesini Kökeni”, *Prof. Dr. Mustafa Canpolat Adına Düzenlenen Dil ve Edebiyat Sempozyumu, 12-13 Mayıs 2003*, Mustafa Canpolat Armağan Kitabı).

sin (Clauson 1972: 832, Drevnetyurskiy Slovar 1969: 503): “ölü gömülen yer, mezar” → *Sinine ataşlā yāsica* (< Mezarına ateşler yağasica), *Yatacak sin bulamıya* (< Yatacak mezar bulamaya) vb.

soyka (Dilçin 1991: 355-517¹⁰, Gülensoy 2007: II-802, Sarı 2004: 99-106¹¹): “ölünün üzerinden çıkan giysiler, ölüden kalan giysiler” → *Soykan olur işallah*, *Soykası batasica*, *Soyhası galasica* vb.

sökel (Clauson 1972: 820, Drevnetyurskiy Slovar 1969: 510; Sevortyan 2004: 344): “hasta” → *Sökel olasin emi*. Şu bedduada da “sökel” kelimesi felç anlamındadır: *Hastalına ğarasın*¹² “felç hastalığına yakalanasın/tutulasin” vb.

yanıkara (< yanık kara) (Gülensoy 2007: II-1057): “daha çok sığırlarda ve atlarda görülen bir hastalık, kara kabarcık, kara yanık, şarbon” → *Yanığaradan gēdesice* vb.

*yarlığa*¹³ (Clauson 1972: 752): “affetmek” → *Allah yarlığasın* (< Allah yarlıkasın “Allah affetsin”) vb.

yeğin (Gülensoy 2007: II-1108-1109): 1) “Çabuk, acele” → *Kadının yeğini güldürür bēni* (<< beyini) “eli hızlı olan kadın beyini güldürür”; 2) “Baskın, üstün” → *Yeğin yanığ yere gelsin emi* vb.

yu- (< *yū- (Tekin 1995: 180; Gülensoy 2007: II-1169): “yıkamak” → *Teneşir üstünde yunasica*, *Yūcular/yūcüler yıkayasica* (< Ölü yıkayıcılar yıkayısica) vb.

Dua ve beddualar dil¹⁴, edebiyat ve kültür¹⁵ sahalarında çalışan araştırmacıların dikkatini çekmiş ve günümüze kadar farklı yönleriyle birçok kez ele alınıp incelenerek

¹⁰ *Kimi bulsa soyar idi soykasın*
Ya öldürüp olur idi koykasın
xx

Ki geydükleri soykaları arı
Semiz idi yorğa idi atları

¹¹ Mustafa Sarı, “Soyka Sözü Hakkında” adlı çalışmasında “soyka” kelimesinin kökeni konusunda köken bilgisi incelemesi yapmış, Türkologların bu kelime hakkında görüşlerine yer verdikten sonra bu kelime hakkında bazı tespitlerde bulunmuştur (*TDAY Belleten*, TDK Yayınları, Ankara 2004).

¹² Gündoğmuş köylerinden tespit edilen *karılasın* kelimesi, büzüşme ses hadisesi sonucunda *karasın* olmuştur.

¹³ Kelimenin kökeni hakkında farklı görüşler vardır: M. V. Nalbant, “Yarlığ Sözcüğü Üzerine Yeni bir Köken Bilgisi Denemesi”, *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/9 Summer 2013, p. 327-341, Ankara; Galip Güner, *Yarlığ “Buyruk, Emir, Ferman” ve Yarlıka- “Tanrı” Buyurmak; Lütfetmek” Kelimelerinin Kökeni Üzerine Yeni Görüşler*, *Turkish Studies International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1 2013, p. 1553-1560, Ankara.

¹⁴ Dil çalışmalarında dua ve beddualar genel olarak anlamına göre tasnif edilmiş sonrasında söz dizimi özellikleri üzerinde durulmuştur: Mehmet Özmen, (2000). “Alkış ve Kargışlarda Cümle ve Anlatım Özellikleri”, *Türk Dili*, S. 585, s. 280-293. Jale Öztürk, (2012) “Antakya Ağzında Kargışlar”, *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu* (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana, s. 740-752. Jale Öztürk, (2013) “Antakya Ağzında Alkışlar”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 22, s. 1-19. Serpil Ersöz, (2011), “Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu Ağızlarında Bedduaların İşlevleri ve Cümle Yapıları

kapsamlı bir şekilde tasnif edilmiştir. Hatta öyle ki daha evvelki yapılan çalışmalarda terim, tanım ve tasnif problemlerinin olduğu görülmüş ve bu konuda “terim, tanım ve tasnif problemleri temelinde bağlam merkezli bir yaklaşım” konulu bir doktora tezi hazırlanmıştır¹⁶.

Antalya ağızlarında tespit edilen dua ve beddualar şöyledir:

I. 1. Anlam Bakımından Dualar

I.1.1. Güzel Baht, Talih ve Nasip İçin Edilen Dualar

Allā işini gücünü rasT getire (< Allah işini gücünü rast getire)

Allā (< Allah) *saña Kâbe görmeyi nasip etsin* (< Allah sana Kâbe’yi görmeyi nasip etsin)

Allā yolunu açık eyleye (< Allah yolunu açık eyleye)

Allā hacılık nasip etsin (< Allah hacı olmayı nasip etsin)

Allā çirKin şansı vére

Allā evlat acısı göstermesin (< Allah evlat acısı göstermesin)

Allā saña heç darlıg göstermiye (< Allah sana hiç darlık göstermeye)

Allah bu günneri aratmasın (< Allah bu günleri aratmasın)

Allah dert verip derman aratmiya (< Allah dert verip derman aratmaya)

Arasındaki İlişki”, *Turkish Studies Dergisi*, 6 (1): 1084-1100. Serpil Ersöz, (2014), “Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağızlarında Bedduaların İşlevleri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, XIV/2, 29-46. Galip Güner, (2015), “Alkış “Dua” ve Kargış “Beddua” Kelimelerinin Etimolojisi Üzerine, 7. *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyum Bildirileri*, Elazığ. İ. Gülsel Sev, (2016), “Kargış/Beddua Eki: {-y)AslcA}”, *JASS*, Number: 52, p. 1-9, Winter II. Serdar Bulut, (2016), “Türkiye Türkçesi Ağızları ile Kıbrıs Türk Ağızlarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözlerden Hayır Dualar ve Beddualar”, *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 4, S 24, 298-308. Hülya Arslan Erol, (2019), “Kilis Ağızlarında Yapı ve Anlam Bakımından Dua ve Beddualar”, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı, Kömen Yayınları, Konya.

¹⁵ Dualar ve beddualar konusunun şimdiye kadar genellikle halkbilimi alanında çalışıldığı ve tespit edilen dua ve bedduaların anlam, konu, biçim vs. gibi özelliklerine göre pek çok sınıflandırmasının yapıldığı görülür: Emel Kaya, (1968). *Van Bedduaları*, TFA, XI, 231, 10, L. Sami Akalın (1990), *Alkışlar Kargışlar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, L. Sami Akalın, (1990). “Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar”, *Çıldır Âşık Sempozyumu*, (2000) Ankara. Erman Artun, “Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış-Kargış”, Ö. Terzioğlu, (2007). “Alkış ve Kargışların Sözlü Kültürdeki Yerleşik Kodlarının Aktarımını ve Yeniden Üretimini Kolaylaştıran Biçimsel Özellikleri”, Abdurrahman Güzel, (2008). “Dede Korkut Hikâyeleri Bağlamında Dua”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/2 Spring, s. 438-446. Y. Kalafat-N. Y. Beyatlı, (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Alkışlar Kargışlar*, Berikan Yayınevi, Ankara. Halil Ersoylu, (2012). *Türk Dilince Dualar ve Beddualar Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, Mehmet Çevik, (2015), “Bedduanın Estetik İfadesi: Manilerde Kargışlar”, Veysi Sevinçli, (2015). “Türk Kültüründe Alkış / Kargış ve Adilcevaz Örneği”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt/Sayı LII, s. 97-125. Özkul Çobanoğlu-Sacide Çobanoğlu, (2015). “Türk Halk Kültüründe Konuşmalık Türler Bağlamında Sözel Nasihatler, Dua ve Beddualar”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* Cilt: 4, Sayı: 7, Temmuz, s. 1-32, Türkiye. Ahmet Keskin (2019), “Alkışların (Dua/İyi Dilek) ve Kargışların (Beddua/Kötü Dilek) Terim, Tanım ve Tasnif Problemlerine Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 74, p. 205-220, Spring.

¹⁶ Ahmet Keskin, (2018). *Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) ve Kargışlar (Beddualar/Kötü Dilekler): Metin ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Allah devlete zeval ziyan vérmeye (< Allah devlete zeval ziyan vermeye)
Allah ğavuşdura (< Allah kavuştura)

Türkiye genelinde söylenen yapılan bir alış veriş sonucunda satıcıya *Allah bereketini vérsin* ya da *Bereketiñi gör/Hayrını gör* denir, satıcı da karşılık olarak müşteriye *Bereket versin* der.

Allah muradın¹⁷ vére/vérsin (< Allah muradın versin)
Allah nâmerde muhtaç eTmiye (< Allah namerde muhtaç etmeye)
Allah şeytana uydurup da şaşirtmaya, dõru yoldan saptırmaya (< Allah şeytana uydurup da şaşirtmaya doğru yoldan saptırmaya)
Allah göñlüne göre vére

Allah çoruma çocūma baş devleti vére “Çocuk için şans, kısmet ve bahtının iyi olması için yapılan bir dua”

Allah oñdura “Mutluluk, iyilik güzellik için yapılan hayırlı bir dua”
Allah onluk vére “Bir kimseye işi gücü rast gitmesi için edilen dua”
Allah sindireni vérsin “Huzursuz olunmaması için edilen dua”

Allah'ım birinci gün doa ikinci gün yatak üçüncü gün toprak nasip et (< Allah'ım birinci gün dua ikinci gün yatak üçüncü gün toprak nasip et)

Alnın açık yüzüñ pak/apappak ola
Bahtın açık olsun ğızım/olum

Başimdakine baş döümlü vérsin “(Allah) Kocama uzun ömür versin”

Başıña devlet ğuşu ğonsun

Başına dövlet ğuşcāzı ğona (< Başına devlet kuşçağızı kona)

Bereketini Allah artırsın

Çocuĝlarınıñ muradını şerefini görürsün

Dar gününñde Hızır imdadına yetişe

Duddün altın olsun (< Tuttuğun altın olsun)

Evladınıñ ömrü uzun, dñnü güzün olsun (< Evladının ömrü uzun düğünü güzün olsun)

Éyilik dile ğonşına, éyilik gele başına

Fatma Ana'ya ğonşısı olasın

Ġismetin, tālihin bol ola

Hayırlı işlerin ola

¹⁷ Burada, bir +Ø belirtme eki söz konusudur. Osman Nedim Tuna'ya göre Ø ek şöyle tanımlanır: “Gramerde bir ekin, kendi yokluğu ile alternans halinde olması durumunda, eksiz kullanılış Ø ek olarak adlandırılır” (bk. Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s. 106.

Hayvannāḡ kökü kurumasın, dāyim olsun (< Hayvanların kökü kurumasın daim olsun)

Hızır yoldaşın olsun

İşin gücün rast gele/gelsin

İşin gücün rast gide/gitsin

Kısmetin gür olsun

Kocamın duddū altın olsun (< Kocamın tuttuğu altın olsun)

Öluḡnan oba olasın, kızınnan ḡoḡşı olasın (< Oḡlunla oba olasın, kızınla komşu olasın)

Rabbim ḡorusun ḡollasın (< Rabbim korusun kollasın)

Seneye keçiḡ/inēḡ çift dōusun (< Seneye keçinin/ineḡin çift doğursun)

Yüzüḡ ak olsun

Yüzüḡ apappak olsun (< Yüzün bembeyaz olsun)

I.1.2. Genel Anlamalı, İyi Dilekte Bulunma ve Hayır İsteme Maksadıyla Edilen Dualar

Allā dinden, îmandan ayırmasın

Allah Cehennem ataşında yakmıya seni (< Allah Cehennem ateşinde yakmaya seni)

Allā ḡara ḡün göstermiye

Allā ḡara ḡünnē göstermiye (< Allah kara ḡünler göstermeye)

Allā ḡorusun (< Allah korusun)

Allā belānızı vērmiye (< Allah belanızı vermeye)

Allā başKa derd vērmiye/vērmesin (< Allah başka dert vermeye/vermesin)

Allā beterinden saklıya/saklasın (< Allah beterinden saklaya/saklasın)

Allā ḡörünür ḡörünmez ḡazadan saklaya/saklasın (< Allah ḡörünür ḡörünmez kazandan saklaya/saklasın)

Allā seni yolundan şaşirtmıya

Allā seni yolundan çıkartmıya

Allā başımdan eksik etmesin

Allā dōmlük vērsin (< Allah devamlılık “uzun hayırlı bir ömür” versin)

Allah ḡalbiḡe ḡöre vērsin

Allah kavuştursun sizi

Allah bundan aşā etmesin (< Allah bundan aşağı etmesin)

Allah dert verip derman aratmıya

Allah utandırmasın

Allah açlıkla terbiye etmiye (< Allah açlıkla terbiye etmesin)

Allah afatından saklasın (< Allah afetinden saklasın)

Allah ğuru ğuru iftirādan saklasın

Allah şeş getirmesin “Kötülük gelmemesi için yapılan dua”

Allah yarılığasın (< Allah yarılığasın “Allah affetsin”)

Allah dirlik düzenlik vërsin

Allah akıl fikir vërsin

Allah dermansız dert vërmiye

Allah düşmanlara fırsat vërmesin

Allah eline ğoluna dert vërmiye

Allah imanlı, Kuranlı ölmeyi nassiP etsin

Allā seni ğazadan beladan ğoruya/ğorusun (< Allah seni kazadan beladan koruya/korusun)

Āzından yel alsın (< Ağzından yel alsın)

Āzını hayra aç (< Ağzını hayra aç)

Çeņeni ben çiteyim, son suyunu ben vereyim “Çeneni (bezle) ben bağlayayım, son suyunu ben vereyim”

Devlete millete zeval vërmiye

Eliņ dert görmiye

Fatma Ana'ya ğoņşı olasın

Getiren götüren sāolsun (< Getiren götüren sağ olsun)

Getirenden götürenden Allā rāzı olsun

Ġolē gelsin (< Kolay gelsin)

Ġoņşı olasın Fatma Ana'ya

Hayırlı sabahlā/akşamlā (< Hayırlı sabahlar/akşamlar)

İş oņsun “Kolay gelsin, hayırlı işler”

Sabah ola hayrola

I.1.3. Teşekkür İçin Edilen Dualar

Bu konulu dualar, günlük hayatımızda kişilerarası iletişimde yapılan bir iyiliğin idraki içinde olduğumuzu, iyilik yapana teşekkür etmek ya da dua etmek maksadıyla cevap niteliğinde bir içeriğe sahip olacağından daha kısa, öz ve anlaşılır bir nitelik taşıyacaktır.

Ağzına sâlık (< Ağzına sağlık)

Allā senden ırâzı olsun (< Allah senden razı olsun)

Allā yardımcın olsun (< Allah yardımcın olsun)

Allah ne muradı varsa vârsin

Allah darda bırakmasın seni

Allah ölmüşlê ruhuna rahmet ede (< Allah ölmüşlerin ruhuna rahmet ede)

Ataņa/bubana rahmet

Anaņa rahmet

Anaņ bubān acıņı görmiye (< Annenin babanın acını görmeye)

Ayāna sâlık (< Ayağına sağlık)

Biz eksilttik Allā artırsın

Bugünnēmize şükür (< Bugünlerimize şükür)

Çok şükür, biņ şükür Allāma (< Çok şükür, bin şükür Allah'ıma)

Çok şükkür

Çok şükür elhamdülillah

Ellēņe sâlık (< Ellerine sağlık)

Ġāve bişirennēn çok olsun (< Kahve pişirenlerin çok olsun)

Geçmişlêne rāmet olsun

Ġoyup gēdenlêņ hePsinden Allā ırâzı olsun (< Koyup gidenlerin hepsinden Allah razı olsun)

Hayrı gelesi

Ölmüşlerinî/ölmüşlê canına dēsin (< Ölmüşlerin canına değsin)

Sā ol (< Sağ ol)

Su gibi aziz olasın

Su verennēņ çok olsun (< Su verenlerin çok olsun)

Şükür olsun Allā (< Şükür olsun Allah'a)

Var ol

Yokluk ğıTlık görmeyesin

Ziyāde olsun

I.1.4. Ölen Kişilerin Yakınlarına Yapılan Dualar

Allah bi dā yakmiya (< Allah bir daha yakmaya)

Allah ecir sabır vérsin

Allah ğani ğani rāmet etsin (< Allah gani gani rahmet etsin)

Allah başka acı/derT gösdermesin

Allah ölmüşlênize ırāmet etsin

Allah geride ğalannara uzun ömürlē vérsin (< Allah geride kalanlara ömürler versin)

Allah saña ciğer ataşı göstermesin

Başka acı vérmeye Allah

Başka acı göstermeye Allah

Başınız sâ olsun (< Başınız sağ olsun)

Cennet mekânı olsun

Allā cennetlêde ğavuşdursun (< Allah Cennetlerde kavuştursun)

Ġabrine nur yāsın (< Kabrine nur yağsın)

Mekânı cennet ola

Mezārına nur yāsın (< Mezarına nur yağsın)

Nurda yatasıca

Nur gölünde yatsın (< Nur içinde yatsın)

Ölenne ölünmez

Tobrā bol olsun (< Toprağı bol olsun)

Yerde dēil nurda yatasıca

I.1.5. Sağlık ve Uzun Ömür İçin Edilen Dualar

Allā dert verip derman aratmiya

Allā ömrünü uzun ede/etsin (< Allah ömrünü uzun ede/etsin)

Allā uzun ömürler vére (< Allah uzun ömürler vere)

Allā ömrünü gür vérsin

Allah elden ayağdan düşürmesin

Allah bu günümüzü aratmasın

Allah beterinden sağlasın

Allah dertlilere deva, borçlulara eda, hastalara şiffa vérsin

Allah ağrı sızı vérmeye

Allah sana uzun ömürler nasip eylesin

Allah yoglūnu gösdermesin (< Allah yokluğunu göstermesin)

El öpēnleñ çok ossun (< El öpenlerin çok olsun)

Ömrünj bereketti olsun (< Ömrün bereketli olsun)

Ömrüne bereket (< Ömrüne bereket)

Saçınj apappak ossun (< Saçın bembeyaz olsun)

Sakkalınj apappak ossun (< Sakalın bembeyaz olsun)

Torun torba sâbı olasin (< Torun torba sahibi olasin)

Yaşı benzemesin “Genç yaşta ölen kişilerin adı anıldığında ortamda bulunan genç kişiler varsa onlara da ölüm erken yaşta gelmesin diye edilen dua”

I.1.6. Evliler, Bebek Bekleyenler ve Yeni Doğum Yapanlar İçin Edilen Dualar

Allâ (< Allah) sizi bi yastıkda kocada

Allâ hayırlı geçim vérsin

Allâ sizi kem gözleğden saklasın (< Allah kem gözlerden saklasın)

Allâ utandırmaya

Allâ hayırlısıyla sonunu getire

Mutlu bir evliliği olanlara genellikle bütün Türkiye’de bilinen *Allah âzınızın tadını bozmasın* (< Allah ağzınızın tadını bozmasın) duası söylenegilir.

Allah analı bubalı böyütsünj (< Allah analı babalı büyötmeyi nasip etsin)

Allah mudluluğunuzu dâyim edsin (< Allah mutluluğunuzu daim etsin)

Allah âzınızın dadını hêş bozmasın (< Allah ağzınızın tadını hiç bozmasın)

Allah torun torbaya ğarışdırsın (< Allah torun torbaya karıştırsın)

Allah mübârek etsin/eylesin

Allah ocânı tüTdüre (< Allah ocağını tüttüre)

Allah helal süt emmiş evlat nasip etsin/eyleye

Bi yastıkda ğocayınj (< Allah bir yastıkta kocayın)

Güle güle böyüdüñ (< Güle güle büyütün)

Hayırlı ũrlu olsun (< Hayırlı uğurlu olsun)

Kırk bir kerre maşşallah

Mübârek olsun mâşallah

I.1.7. Evlilik Çağındaki Gençlere Söylenen Dualar

Yörede bu tür dualar genellikle evlilik çağına gelmiş genç kızlar ve erkekler için söylenir.

Ak duvaktâ dakasın (< Ak duvaklar takasın)

Al yazmalâ dakasın (< Al yazmalar takasın)

Allah éyilerle karşılaştıra (< Allah iyilerle karşılaştıra)

Allah kötülerle karşılaştırmaya (< Allah iyilerle karşılaştırmaya)

Allah südü bozā düşürmiye (< Allah sütü bozuğa düşürmeye)

Allah sâbına bağışlıya (< Allah sahibine bağışlaya)

Allah tamamına érdire

Allah gönlünüñ muradını vére

Allah kötü yazılā yazmiya

Allah hayırlı ak ğapılā açā/açsın

Allah ūrsuza düşürmesin (< Allah uğursuza düşümesin)

Allah ōluma, ğızıma hayırlı ğader nasiP eyle (< Allah oğluma, kızıma hayırlı kader nasip eyle)

Damatlığını da görürüz (görürsüz) inşallah

Gelinlikle de görürüz işallah

Kötülerle karşılaştırmaya/karşılaştırmasın

Yerini bulasın

I.1.8. Kaza ve Hastalıkla İlgili Dualar

Allā ele güne irezil etmesin (< Allah ele güne rezil etmesin)

Allah ğapı ğapı doleşdirmesin (< Allah kapı kapı dolaştırmasın)

Allah yatırıp da ğapılardan baKdırmasın

Allah şifa vére

Allah düşürmiye

Allah seni görünür görünmez kazālardan esirgeye

Allah saña Eyyüb sabrı vérsin, yazzık yazzık

Cana gelecēne mala gelsin (< Cana geleceğine mal gelsin)

Canıñ sâ olsun (< Canın sağ olsun)

Gālmış ğāşmış olsun (< Gelmiş geçmiş olsun)

Geşmişlē olsun

Sayrılanmayasın emi

I.1.9. Yardım İçerikli Dualar

Allā peygamber yardım éde (< Allah peygamber yardım ede)

Allā kolaylık vére/vérsin (< Allah kolaylık vere/versin)

Allā yardım éde/étsin (Allah yardım ede/etsin)

Allā yar ve yardımcın ola (< Allah yar ve yardımcın ola)

Allah'im işimi uzatma, kısa eyle

Allah'ım işimde bana hayırlā nasip eyle

Allah'ım bana güç kuvvat nasip eyle (< Allah'ım bana güç kuvvet nasip eyle)

Allah'ım bana kolaylıkla nasip eyle (< Allah'ım bana kolaylıklar nasip eyle)

Bismillahirrahmanirrahim

El benim elim dēil Fatmanamızın eli, hādi bismillah (< El benim elim değil Fatma Anamızın eli, haydi Bismillah)

I.1.10. Ölüm İçerikli Dualar

Allā ırāmet eylesin (< Allah rahmet eylesin)

Allā ömrünü uzun éde

Allā tagsirātını affedsin (< Allah taksiratını affetsin)

Allah gecinden vérsin

Allah anan bubana rehmet éde (< Allah annene babana rahmet ede)

Anana bubana ırāmet (< Annene babana rahmet (eylesin))

Anana ırāmet (< Annene rahmet)

Bubana ırāmet (< Babana rahmet)

Canına ırāmet

Emir Allah'ın sōlencek söz yoK (< Emir Allah'ın söylenecek söz yok)

I.1.11. Rüya Görme Sonucunda ve Şaşkınlıkla Karışık Şekilde Hayır Dualar

Abo!

Allah hayırlara yora

Enne!

Hayırdır îşallah (< Hayırdır inşallah)

Hayrolsun!

Hay Allah

Hayra gelir inşallah

Hayır olsun/ossun inşallah

Hayra ğarşı

I.1.12. Çocuklara yapılan Dualar

Allah emeĝini zāyi etmiye (< Allah emeĝini zayı etmeye)

Allah zēyn açıklığı vére (< Allah zihin açıklığı vere)

Anān bubān çinini yükselt ğızım/olum “Anneni babanı gururlandırmak” anlamında kullanılan bir dua sözü.

Berhudar ol (< *Far. berhudar*) “Sağ ol, Allah iyiliğini versin”

Beheder olasın (<< *Far. berhudar*) (< Berhudar olasın)

El öpenlēĝ çok olsun (< El öpenlerin çok olsun)

Ömrün uzun olsun (< Ömrün uzun olsun)

Ömrüne bereket

Sünnet oldūnu da görürüz îşallah (< Sünnet olduğunu da görürüz inşallah)

I.1.13. Veda İçerikli Dualar

Allā emanet olun

Allā emanet olun, ğalın sālıcakla (< Allah'a emanet olun, kalın sağlıcakla)

Allā ısmarladık, ğalın sālıcakla (< Allah'a ısmarladık, kalın sağlıcakla)

Allah ğazasız belasız gidip gelmeyi nasip etsin

Allah yolda kötülerle karşılaştırmasin

Cümleten ūrlar ossun (< Cümleten uğurlar olsun)

Sen sā ben selamet (< Sen sağ ben selamet)

I.1.14. Özür İçerikli Dualar

Afedersin (< Affedersin)

Afedersin ayıP ettim (< Affedersin ayıp ettim)

Afedersin büyük ayıp ettim (< Affedersin büyük ayıp ettim)

Affına sığırın (< Affına sığırırım)

Beni bağısla/affeyle

Ġussura bakma/ğalma (< Kusura bakma/kalma)

Töbeler olsun

I.1.15. Yeme İçme Üzerine Söylenen Dualar

Āfiyed ossun

Āfiyed bal şeker olsun

Allah ağız dadıynan yédirsin (< Allah ağız tadıyla yedirsin)

Allah ağız dadıynan güle güle yédirsin

Allah kesene hallibrām bereketi vérsin (< Allah kesene Halil İbrahim bereketi versin)

Allah bin bereket vérsin

Sofrana hallibrām berekete vére (< Sofrana Halil İbrahim bereketi vere)

I.1.16. Tebrik Etme İçerikli Dualar

Evinde güzel güzel otirasın

Güle güle otur

Güle güle ğullanın (< Güle güle kullanın)

Güle güle oturun

Hayırlı ūrlu ossun (< Hayırlı uğurlu olsun)

Tekerine daş dēmiye (< Tekerine taş değmeye)

I.1.17. Ölüm Sonrası ve Ahirette İyilik Dileyen Dualar

Allah kabir azabı çektirmesin

Canıñ cehennem ataşı görmiye

Kabrine nur yağa

Kabir azabını üzerinden kaldır yâ Rabbi

Toprânı bol, kabrini gergenış eyle (< Toprağını bol, kabrini çok geniş eyle)

I.1.18. Nazardan Korunmak Maksadıyla Edilen Dualar

Nazar, en ilkel topluluktan en gelişmiş topluluğa kadar yayılmış bir inançtır. İnsanoğlu, nazardan korunmak için tarih boyunca çeşitli usullere başvurmuş ve *nazar boncuğu, nazar duası, at nalı, hayvan kemikleri, kuru kafa asmak, üzerlik otu bulundurmak ya da yakmak, kaplumbağa kabuğu asmak veya bulundurmak, tütsü yakmak* vb. ritüellerden medet ummuştur. Arapçada نظر (nızr) kökünden gelen “bakış, bakma” anlamına gelen *nazar* pek çok kaynakta insanların bakışlarındaki zararlı ışınlar sonucu bir kişiye, hayvana ya da nesneye bakmakla hastalık, sakatlık, ölüm, nesnede kırılma ve bozulma gibi olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu sebepten nazarın halk arasında tesirinin o kadar güçlü olduğu inancı vardır ki, *nazar deveyi kazana, insanı mezara sokar* ya da *nazar insanı mezara, deveyi kazana sokar* kalıp ifadesi söylenegedir.

Allâ esirgiye

Allâ kem gözlerden saklasın (< Allah kem gözlerden saklasın)

Allah nazardan/nazarlâdan saklasın

Allah kem nazardan ğorusun

I.1.19. İzin İçerikli Dualar

Allah izin vére

Allân emrinnen, peygamberin kavlinnen (< Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle)

Allân emrinnen (< Allah'ın emriyle)

Allah'ın izniyinen (< Allah'ın izniyle)

I.1.20. Mal Mülk İçin Söylenen Dualar

Birin bin ola

Daş diye yaptığın altın olsun

Helalinden mal kazanasın

Malından mülkünden hayırlar göresin

I.1.21. Tebrik Edene Karşılık Söylenen Dualar

Allâ saña da nasip etsin

Darısı başıña

I.1.22. Onaylama Maksadıyla Kullanılan Dualar

İnşallā~ İşallā (< İnşallah)

Maşşallā (< Maşallah)

I.1.23. Soy Sopla İlgili Dualar

Bostan gibi döllü olsun gelinimiz

I.2. Anlam Bakımından Beddualar

I.2.1. Ölüm İçerikli Beddualar

Antalya ili ağızlarında içinde *ölüm* dileyen beddualar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Doğrudan *ölüm*, *gebermek* gibi kelimelerin yanında “ölüm” çağrışımı yapan *çıra*, *defter*, *teneşir*, *kefen*, *soyka*, *yedi kat*, *yerin dibi*, *baykuş*, *kapı*, *sini*, *yensiz yakasız köynek* vb. kelimelerin de kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Allā canını ala (< Allah canını ala)

Allā çıranı söndüre

Allā seni yerle yeksan ede

Allā yerle yeksan ede seni

Allā tez zamanda canını ala

Allā seni sabā çıkarmiya (< Allah seni sabaha çıkarmaya)

Kadınlar, kocaları için de beddualar eder: *Boyun devrile*, *boyun posun devrilesice erif* (< Boyun posun devrilesice herif), *Boynu altında galasica* vb.

Can acısına örayasica (< Can acısına uğrayasica)

Canı çıkasica

Çeneç çekile

Çeşesi sıkılasica

Darācına asılasica (< Darağacına asılasica)

Daş düşe başıña (< Taş düşe başına)

Defteri dürülesice

Depeñ üsdüne düşesin (< Tepenin/başının üstüne düşesin)

Dört gişinin omzunda gèdesin

Şu bedduada ise kişinin trafik kazası sonucunda ölmesi istenmektedir: *Dört teker altında kalasica*

Elin gurusun

Elleri teneşire çıkasica

Evinde bayguşlā öte/ötesice (< Evinde baykuşlar öte/ötesice)

Ġara eğesi sıkılasıca

Ġara yer çeksin

Ġara teneşirciglerde yıkanır (< Kara teneşirciklerde yıkanır)

Ġara yere giresice

Ġara yere ġark olasıca

Ġara heberin gele işşallah (< Kara haberin gele inşallah)

Ġarġalā gözünü oysun (< Kargalar gözünü oysun)

Gebersin

Geberesice

Geberirsin inşallah

Ġıran önlēnden ġēdive (< Kıran önlerinden gidiver)

Ġıran girip yōl olasıca

Gözünüġ ferı sönesice

Gör ġurşunnara gelesin (< Kör kurşunlara gelesin)

Ġulāņa ġurşun akasıca

Ġoca ġoca ġayalar altında ġalıP zor nefes vēresin (< Koca koca kayalar altında kalıp zor nefes veresin)

Ġmansız geberesin

Kapıcı ekilesice (< Kapıcıġı ekilesice)

Kefeniġ elimle biēn (< Kefenini elimle bieyim)

Mundar gidesice

Sabaha ıkamayasıca

Seni teneşirlē paklasın

Sırtı teneşire gelesice

Sinine ataşlā yāsıca (< Mezarına ateşler yağasıca)

Son içtîġ bu ola (< Son içtiġin bu ola)

Son yēdîġ ola (< Son yediġin ola)

Soyhası ġalasıca “soyka > soyha → ölünün üzerinden çıkan giysiler”

Soykan olur işşallah

Soykası batasıca

Suyu iliyesice “1) Ölü yıkanırken suyu kaynasın da yıkanamasın 2) Muhatap hemen ölsün de ölüsü yıkansın dünyadan gitsin”

Tahtalara gelesice

Teneşirde yıkana/yıkanasın

Teneşir üsdünde yunasıca

Teneşir tahtasında yünesin

Üsdün başın teneşirde yıkana/yuna

Yālî ġurşunlar altında ġalasıca (< Yaġlı kurşunlar altında kalasın)

Yedi kat yere batasıca

Yedi kat yere giresice

Yerin dibine geesice

Yerin dibine giresice (< Yerin dibine giresice)

Yensiz yakasız köynek ġēyesin “Kefen giyesin”

Yūcular yıkayasıca “Ölü yıkayıcılar yıkayasıca”

Yüzünü teneşir paklasın

I.2.2. Eziyet ve Zulüm İçerikli Beddualar

Adı baTasıcanıñ enī (< Adı batasıcının eniği) “Yörede sevilmeyen bir kişinin çocuğu için söylenen bir kargış”

Allā belanı vére/vérsin (< Allah belanı vere/versin)

Allā iki cihanda yüzünü güldürmiye

Allāhın ğazābına ūrayasıca (< Allah’ın gazabına uğrayasıca)

Allah beleni vére (< Allah belanı vere)

Allah bin bir türlü beleni vére (< Allah bin bir türlü belanı vere)

Alnının ortasından vurulasın emi

Alnından vurulasın emi

Anandan emdīn sūd, burnunnan fitil fitil gele/gelsin (< Annenden emdiğin süt, burnundan fitil fitil gele/gelsin)

Araba atlıānda ğalasın emi (< Araba altlarında kalasın emi)

Āzından burnundan gelsin (< Ağzından burnundan gelsin)

Başına daş düşe (< Başına taş düşe)

Başını yēsice (< Başını yiyesice)

Boynu altında ğalasıca “İftira atan kimseler için kullanılan beddua”

Burnundan fitil fitil gelesice

Burnu diğlayasıca “Kızgın şişe dağlamak”

Dādan taştan devrendekek gedip paramparça olasın

Dādan taştan kessek küssekek gedip kıymığın ğalmaz inşallah

Derde düşesice (< Derde düşesice)

Derlere ğarılasıca (< Dertlere karılasıca)

Döklü ğalasıca “Uğursuzluk başından eksik olmaması için edilen bir beddua”

Elin ayāñ ğurusun (< Elin ayağın kurusun)

Etleri tıpır tıpır dökülesice “Etleri lime lime dökülesice”

Etleri lime lime dökülesice

Gün güneş görmeyesice “Kişinin işi gücü rast gitmemesi için edilen beddua”

Gün ışınja hasred ğalasın (< Gün ışığına hasret kalasın) Sevilmeyen kişinin hapisanede uzun yıllar kalmasını isteyen kargışlar da çok kullanılır.

İçine oturasıca “Kişinin sıkıntıya düşmesi, bir acının akıldan ve kişinin içinden çıkmaması için edilen beddua”

İçin için göynüsün

İçi göynüyesice

İki cihanda yüzün ğülmeye

İşin gücün rast gétmeye/gitmesin (< İşin gücün rast gitmesin)

Ğarañılâdan çıkamayasıca (< Karanlıklardan çıkamayasıca)

Ğolu ğanadı ğırılāsıca (< Kolu kanadı kırılāsıca)

Ğolu ğanadı sınılāsıca “Kolu kanadı kırılāsıca”

Günyüzü görmeyesice

Mürd olāsıca “İflas edip elde avuçta hiçbir şey kalmaması için edilen beddua”

Sesi solū kesilesice (< Sesi soluğu kesilesice)

Şeytandan bulasın

Şeytanlar cinliler uylaya inşallah “şeytanlar cinler seninle uğraşsın, çarpıl inşallah”

I.2.3. Genel Anlamalı Beddualar

Adı batāsıca/batsın

Ahım senden çıka

Ahım tuta seni

Allā yüzüñü güldürmiye

Allā seni rezil rusvā ede (< Allah seni rezil rüsvay etsin)

Allā saña õle bir dert vérsin ki nerden geldīni bilemeyesin (< Allah sana öyle bir dert versin ki nerden geldiğini bilemeyesin)

Allah éyilik yüzü göstermiyesice

Allah upuzun ömür vére de çeker işallah

Yöre halkı arasında anne sütünün bedduayı engellediği, babanınkinin ise mutlaka tutacağı gibi bir inanış vardır. Annesini rencide eden, üzen ya da ona isyan eden, uyarılarına kulak asmayan evlat beddua almaktan kurtulamaz ve anneden şu bedduaları alır: *Ak sūdüm saña harām ola/ossun* (< Ak sütüm sana haram ola/olsun), *Emdirdīm sūT harām ossun* (< Emzirdiğim süt haram olsun)

Ananın sūdü saña harām ossun

Bahdın ğara olāsıca (< Bahtın kara olāsıca)

Başını yésice (< Başını yiyesice)

Benden ırağ/uzak, Allah’a yakın olsun

Çotu çıkāsıca “Yaramazlık yapan çocuklar için kullanılan bir beddua”

Döküleğalsın yapacān iş (< Dökülekalsın yapacağın iş)

Duddūn dal ğurusun (< Tuttuğun dal kurusun)

Ettīni Allā gözūn öñüne vérsin (< Ettiğini (~yaptıklarını) Allah gözünün önüne versin)

Ettīñi bulasın (< Ettiğini bulasın)

Ettiklēni çekesice (< Ettiklerini çekesice)

Ġara yere çekesice
Ġazanıp da yiyemeyesin
Huyu batasıca/batsın
İmansız Ġuransız ölesin (< İmansız Kur'ansız ölesin)
İrezil olasıca
Ġurān çarpsın
Muradıñ gözünde Ġalsın
Onmasın bitmesin “İflah olmasın”¹⁸
Seni gidi meçikli “seni gidi uğursuz”
Suya sabuna hesret Ġalasıca (< Suya sabuna hasret kalasıca)
Yüzünü şeytanlar göresice
Yüzleri gülmeyesice

1.2.4. Soy Sop İle İlgili Beddualar

Antalya ili ağızlarında soy sop ile ilgili bedduaların genellikle “çocuğun olmasın, soyun sopun kurusun, neslin kesilsin” konulu olduğu görülür.

Allā zürriyet vérmıye
Allah el gadā et nasiP etmeye/etmesin (< El kadar çocuk nasip etmeye/etmesin)
Çocuk yüzüne hasret Ġalasıca (< Çocuk yüzüne hasret kalasıca)
Çocuk izlerini yerde gözle

Yörede sevilmeyen hamile kadınlara ise genellikle doğumun çabuk ve kolay olmaması ile ilgili bedduada bulunmaktadır: *Dōumaya da çatında Ġala* (< Doğurmaya da çatında kala)

Dölü onmayasıca “Çocuğu olmasın” anlamında bir beddua sözü
Dölsüz döşsüz Ġalasıca
Dölsüz Ġal inşallah
Evlāt yüzü görmeyesin
Ġarnın dolu, Ġucān boş Ġalsın (< Karnın dolu kucağın boş kalsın)
Ġıran Ġiresice/Ġirsın (< Kıran Ġiresice/Ġirsın)
Ġıranlık
Ġısır Ġal inşallah
Köküne Ġıran Ġiresice
Kökü Ġuruyasıca

¹⁸ Aynı beddua sözü Baki Divanı'nda da vardır (bk. Furkan Öztürk, *Bâkî Dîvânı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 567.

Kökü kesilesice

Nahha çor çocuk sâbı olamayasıca (< Çocuk sahibi olamayasıca)

Ocā batasıca (< Ocağı batasıca)

Ocāñ söne (< Ocağın söne)

Ocağında incir ācı¹⁹ bite (< Ocağında incir ağacı bite)

Öl uşşak nasip olmaya/olmasın (< Oğul uşak nasip olmaya/olmasın)

Öksüz ğalasıca (< Öksüz kalasıca)

Sen nahıl ireng²⁰ etdīsen seniñ çorun çocūñda saña irengetsin “Sen nasıl rahatsız ettiysen senin çoluğun çocuğunda seni rahatsız etsin”

Soyu sopy kesilesice

Soysuz sopsuz ğalasıca

Sülalen batsın

Yeriñ yurduñ olmiya

Yetim ğalasıca (< Yetim kalasıca)

Yüzün zūriyet görmesin (< Yüzün zürriyet görmesin)

I.2.5. Hastalık İçerikli Beddualar

Ak düşe gözlēne (< Ak düşe gözlerine)

Allā çektirsın

Boāzında ğılçık ğala (< Boğazında kılçık kala)

Ciēriñ sökülesice (< Ciğerin sökülesice)

Ciğerin, dalāñ düşşegalsın (< Ciğerin dalağın düşkalsın)

Çenen çekileğalsın

Dizleri total ğalıp sūtüm sürüm sürünesice

Elden ayaKdan kesilesice

Eriyip gédesice

Ġan ğusasın/ġussun (< Kan kusasın/kussun)

Ġan irin ğusasıca (< Kan irin kusasıca) “Yediğinden içtiğinden zevk alınmaması için edilen beddua”

Gözün kör ola da ayāñ topal ğala

Gözüne diziñe dursun emi

¹⁹ İncir ağacının kökleri çok güçlüdür ve hızlı yayılma eğilimindedir. Önüne ne çıkarsa kolaylıkla parçalar. Bir evin yakınına dikilirse evin temelini ve özellikle tesisat borularına kolaylıkla zarar verebilir. Bu yüzden bu ağaç Türkiye Türkçesi ağızlarında beddua sözlerinde sıklıkla geçer. Ayrıca Antalya yöresinde bu ağacı kesmek de “uğursuzluk” olarak kabul edilir.

²⁰ *ireng et-*: 1) Eziyet etmek 2) Sözünde durmamak (*Derleme Sözlüğü*, C. IV, Ankara 2009, s. 2549).

Gözüne diziğe durasica

İlîn kemîn kurıya (< İliğin kemiğin kuruya)

İnme inesice

Marazlā giriveresice

Müzül hastalığına ğarasın “Felç hastalığına uğrayasın”

Oñulmaz dertler olasıca “İyileşmez dertlere uğrayasica”

ÖlmēP de sürünesice (< Ölmeyip de sürünesice) “Acı çekerek yatağa düşmek için kullanılan beddua”

Sökel hastalığına ğarasın

Yağır ğafalı ğalasın

Yel gire bedenine

Bölge ağzında sık kullanılan beddualardan biri de hayvanlarda görülen hastalıkların insanlarda da görülmesini temenni etmedir: *Yanığaradan gēdesice* (< Yanıkaradan gidesice)

I.2.6. Muhatabının Engelli Olmasını Dileyen Beddualar

Ayā ğırılasica (< Ayağı kırılasica)

Barmaklān ğurusun (< Parmakların kurusun)

Elden ayaktan düşesice

Elleri ğırılasica

Eline gözünge dursun

Dili tutulasica

Felç olasıca

Ġara dilleri dutulasica

Gözü çıkasica

Gözü kör olasıca

Gözün kör olasıca

Gözün kör ossun (< Gözün kör olsun)

İki gözü kör olasıca

Kör olasın

Körkötürüm olasın/olasica

Nahha iki gözü kör olasıca

Nahha ölüm gözün kör olsun (< Nahha oğlum gözün kör olsun)

Yatalak ğalasica

Yüzü kesilesice

I.2.7. Ölüm Sonrası ve Ahirette Kötülük Dileyen Beddualar

Ahirete imansız gèdesice

Allah seni mezer mezer dolaşdire (< Allah seni mezar mezar dolaştırı)

Allah 2 metre kefen de nasip etmesin

Ataşlar içinde yatsın (< Ateşler içinde yatasın)

Bi Fatiha okuyanını ğalmayasıca (< Bir Fatiha okuyanının kalmayasıca)

Börtü böcek çiyānla yéyesice

Cehennemde cayīr cayīr yanasın

Cehenneme direk olasıca

Cehenneme kütük olasıca

Cennet yüzü görmeyesice

Bölgede çok yetişen ince ve çengelli bir yapıya sahip 1,5 metreye kadar uzayabilen dikenlerden biri de karaciğer dostu olarak da bilinen *kangal diken*'dir. Yalnız bu dikenin dikenleri çok serttir ve çıplak elle dokununca da elleri çok acıtır. Bu yüzden bu diken yöre ağzında bu özelliği dolayısıyla beddualara konu olmuştur: *Ġanġal dikenlēn üsdünde yatasıca* (< Kangal dikenlerinin üzerinde yatasıca)

Ġurdun ġuşun yemē olasıca (< Kurdun kuşun yemeği olasıca)

Hordlayasıca

İte ġurda yem olasıca "Ölüsünü kimse defnetmesin de hayvanlara yem olsun diye edilen beddua"

Mundar gèdesice

Odlā içinde ġalasın (< (Cehennem) Ateşi içinde kalasın)

Yaddıġı yerde hordlayasıca (< Yattığı yerde hortlayısıca)

Yatacak sin bulamıya (< Yatacak mezar bulamaya)

I.2.8. Muhatabının Evsiz Barksız Kalması ve Yuvanın Yıkılması Üzerine Beddualar

Allā eviñi harap éde (< Allah evini harap ede)

Beni evimden étdin Allah da seni evinden etsin

Evinde baykuş öteġalsın

Ocā sönesice (< Ocağı sönesice)

Ocāñız sönesice (< Ocağınız sönesice)

Ocāñ başıña yıkıla/yıkılsın (< Ocağın başına yıkıla/yıkılsın)

Ocāñ bata/batsın (< Ocağın bata/batsın)

Ocāñya incir ācı dikilsin (< Ocağına incir ağacı dikilsin)

Ocāñda incir ācı bitsin (< Ocağında incir ağacı bitsin)

*Ocāḡa incir ācı tikile (< Ocağına incir ağacı dikile)
Yurdun, yuvan yıkılağalır inşallah*

Yurtsuz, yuvasız ğalasın

*Yuvamı yıktın, senin de yuvan yıkılsın başıḡa
Yuvan yıkılağalır inşallah*

I.2.9. Evlilikle İlgili Beddualar

Allā ocānı söndürsün (< Allah ocağını söndürsün)

Allā ğismetini kapata (< Allah kısmetini kapata)

Allā yurdunu yuvanı yıksın

Allā yuvanı yıka

Bekâr kocayasın, kimse almiya

Çulsuza düşesin

Dulğarı olasın

Dumanın tütmeğe, ocāḡ söne

Ġarısı ölesice

Gelinnik yüzü görmeyesin (< Gelinlik yüzü görmeyesin)

Ġoca yüzü görmeyesice

Ġocası ölesice

Yuvası dağılasıca/dağılsın

I.2.10. Küfür Olarak Kullanılan Beddualar

Allā ğahretsın (< Allah kahretsın)

Allā o geliniḡ/damadiḡ belāsını vėrsın

Āzına sıçtımiḡ enî (< Ağzına sıçtıḡımın eniği)

Bok yėsice (< Bok yiyesice)

Ettin çeyizin içine sıçım (< Ettiḡin “yaptıḡın” çeyizin içine sıçayım)

Ettin pırtınıḡ içine sıçım (< Ettiḡin “yaptıḡın” pırtının “ev eşyası” içine sıçayım)

Gödleri dıkanasıca/dıkansın (< Götleri tıkanasıca/tıkansın)

Köpēḡ bokunu yėsice (< Köpeḡin bokunu yiyesice)

Meçin kökünü yėsice “Ziftin kökünü yiyesice”

I.2.11. Muhatabının Hayvanlardan Zarar Görmesini Dileyen Beddualar

Başına baykuşlar ğonasıca

Bō sokasıca “İri zehirli örümcek sokasıca”

Canavarlar yėsice (< Canavarlar yiyesice)

Ġarğalar gözünü oysun

Ġarğalara yem olasıca

Gelin öldüren arısı sokasıca

Ġurda ğuşa yem olasın (< Kurda kuşa yem olasın)

Ġurdun ğuşun yemē olasıca (< Kurdun kuşun yemeği olasıca)

Sürü sürü canavarlar önüne gelesin

I.2.12. Muhatabına Fakirlik Temenni Eden Beddualar

Allā yetirip böyütmeye (< Allah yetirip büyütmeye)

Çok kazanasın, az bulasın

Malın maşakkatın erisin gésin (< Malın mülkün erisin gitsin)

Namerde muhtaç olasın, benden beş beter olasın

Yécek ekme bulmıya (< Yiyecek ekme bulmaya)

Yēcek ekme muhtaç olsun (< Yiyecek ekmeğe muhtaç olsun)

Yēmiye ekme bulmıya (< Yemeye ekme bulmaya)

I.2.13. Yeme İçme Üzerine Söylenen Beddualar

Ağı yēsice

Boğazında ğalasıca

Zehir zukkum yēsice~zehir zıkkım yēsice

Zıĝımın kökünü, daşın bekini yēsice

Zıĝımın kökünü yēsice

Ziftin pekini yé

Zukkum boazına (< Zukkum boğazına)

I.2.14. Muhatabının Silah vb. Aletle Ölmesini Dileyen Beddualar

Başına daş düşesice

Başına daş yağa/yağsın (< Başına taş yağa/yağsın)

Delik deşşik olasıca

Ġulāña ğurşun giresice (< Kulağına kurşun giresice)

Ġurşuna gelesice

Kör ğurşunnara gelesice

I.2.15. İhtiyarlık, Düşkünlük İçerikli Beddualar

Ay sakalı ağarasıca!

Bastonlara dayanıp ğalasın

Belin büküleĝalsın

Gösünĝde ak tüyler bite (< Göğsünde ak tüyler bite/çıkı)

Saçın sakkalın āra (< Saçın sakalın ağara)

I.2.16. Muhatabının Muhtaç Olmasını Dileyen Beddualar

Ėllere avuç açarsın işallah

Ġapı ĝapı dilenesiĝ (< Kapı kapı dilenesin)

İnim inim inleyesiĝ/inlesin

Sürüm sürüm sürünesiĝ/sürünesice

I.2.17. Muhatabına Delilik Temenni Eden Beddualar

Aşkına karşılık bulamayan sevdalı bedduasını kızdığı insanın delirerek sevdasını anlamasını dilemiştir.

Aklı yitesice

Başını daşdān daşa çalasica (< Başını taştan taşa çalasica)

Deli divāne olasin

Deliresice

I.2.18. Muhatabının İftiraya Uğramasını Dileyen Beddualar

Gara iftiraya ūrasica (< Kara iftiraya uğrayısica)

Guru guru iftiralara ūrasica (< Kuru kuru iftiralara uğrayısica)

İftiradan heç ğurtulmayısica

I.2.19. Muhatabına Veda Temenni Eden Beddualar

Karşıdaki kişinin “gidip gelmemesini, yani ölmesini” isteyen beddualar da yöre ağızında sık kullanılmaktadır: *Gidişin ola, dönüşün olmaya* ya da *Gidişin ola gelişin olmaya* vb. Özellikle bu tür beddualar, toplum tarafından bastırılmış, ötelenmiş, şiddete maruz kalmış olan kadınlar tarafından kocaları için söylenmektedir: *Gidişin ola, dönüşün olmaya herif* ya da *Gidişin ola gelişin olmaya herif* veya *Allah bi tā yüzünü göstermesin* (< Allah bir daha yüzünü göstermesin) vb.

I.2.20. Ahlaksızlık Yapan Kişiler İçin Söylenen Beddualar

Arı namusu kesilesice

II. Yapı Bakımından Dua ve Beddualar

Dua ve beddualar, çoğu zaman ani bir tepki, söyleyen kişinin bir anda ağzından çıkan sözler olduğu için planlı programlı olarak ortaya çıkmazlar ve bu yüzden bu sözler genellikle *basit ve kalıplaşmış cümlelerden* oluşur. Genel olarak bakıldığında yapılarında bir “*aleladelik*” söz konusu olduğundan kuruluşlarında *Türkçenin bütün dil kurallarını aramak pek doğru değildir* (Sevinçli 2015: 100) gibi bir görüş öne sürülse de dua ve bedduaların kuruluşlarında kendi içerisinde belli bazı özel kalıpların olduğu görülür.

II.1. Dua ve Bedduaların Söz Dizimi Özellikleri

II.1.1. Cümle Yapısı Bakımından

Dualar, yukarıda ifade edildiği gibi kişinin memnuniyetini, mutluluğunu, şükran duygusunu ifade etmek için, beddualar da bela dileme, ölüm, hastalık, fakirlik, yalnızlık vb. ifade etmek için söylenmiş kalıplaşmış özlü sözler olduğu için çok *uzun cümlelerden* oluşmamaktadır. Hem dualarda hem de beddualarda basit cümlelerin bu kadar yoğun olması *duygu ve düşünceyi daha iyi pekiştirme, temennileri Allah’a ya da karşıdaki kişiye daha net ve öz olarak ifade etme* gereksiniminden kaynaklanmaktadır.

İncelenen 809 dua ve bedduadan sadece 13’ü birleşik cümle şeklinde olup, geriye kalan 796’sı basit cümle kuruluşundadır. Birleşik cümle özelliği gösteren 15 cümle ise şöyledir:

Allā saña õle bir dert vērsin ki nerden geldini bilemeyesin

Allā emanet olun, ğalın sālıcakla (< Allah'a emanet olun, kalın sağlıcakla)

Allā ısmarladık, ğalın sālıcakla (< Allah'a ısmarladık, kalın sağlıcakla)

Allah Şeytana uydurup da Őaşırtmaya, dõru yoldan saptırmaya (< Allah Şeytana uydurup da Őaşırtmaya doğru yoldan saptırmaya)

Allah'ım işimi uzatma, kısa eyle

Beni evimden  tdin Allah da seni evinden  tsin

Biz eksilttik Allā artırsın

Çeņeni ben çiteyim, son suyunu ben vereyim “(< Çeneni (bezle) ben bağlayayım, son suyunu ben vereyim)

Çok kazanasın, az bulasın

Dumanın ttmeye, ocāņ sne

 yilik dile ğonŐıņa,  yilik gele baŐıņa

Gzn kr ola da ayāņ topal ğala

Hayvannāņ kökü kurumasın, dāyim olsun (< Hayvanlarının kökü kurumasın daim olsun)

luņnan oba olasın, kızınnan ğonŐı olasın (< Oğlunla oba olasın, kızınla komşu olasın)

Sabah ola hayrola

II.1.2. Cümlenin Anlamı Bakımından

Hem dualarda hem de beddualarda isteğin gerçekteŐmesi hedeflendiği için genellikle “olumlu cümle” yapısı kullanılmıştır. Öyle ki Antalya ili ağızlarında tespit edilen dua ve beddualardan 809 duanın 502’si anlam bakımından *olumlu*, 307’si ise anlam bakımından *olumsuz* kategoride yer alır.

II.1.3. Yüklemin Türüne Göre

II.1.3.1. İsim Cümlesi: Antalya ağızlarından derlenmiŐ dua ve beddualarda genellikle *fiil* cümlesi kullanılmıŐ, *isim* cümleleri ise daha az tercih edilmiştir. Kuvvetle muhtemel bunda da isimlerin statik, sabit olması fiillerin ise hareketli, deđiŐken olması etkilidir.

II.1.3.2. Fiil Cümlesi: Cümlelerde genellikle tasarlama kipleri, bunlardan özellikle istek kipi yoğun olarak kullanılmıŐtır²¹. Yalnız bu dualar ve beddualar birer

²¹ Bu eklerin tasnifi konusunda farklı görüşler vardır (Ayrıntılı bilgi için bk. A. Bican Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi zerine”, *Türk Dili* (505), 1994, 3-9; Fatma Türkyılmaz, *Tasarlama Kiplerinin İŞlevleri*, TDK, Ankara 1999; Gürer Gülsevin, “Eski Türkiye Türkçesinde İstek Kipi zerine”, *İlmi Araştırmalar*, XIII, 2002, s. 35-50, Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Őekil Bilgisi)*, TDK Ankara, 2003, s. 648-676).

temenni cümlesi olduğu için doğal olarak kullanılan emir kipi de *emir* fonksiyonunda değil (Öztürk 2012: 748) *istek* fonksiyonundadır²².

İncelenen dua ve bedduaların büyük bir kısmı *-(y)A* istek kipi ile çekimlenmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde canlılığını kaybeden bu ekin daha çok alkış ve kargışlarla sınırlı olduğundan bu eke *alkış-kargış eki* demek isabetli olacaktır (Öztürk 2013: 11). Yöre ağızında tespit edilen beddualarda özellikle *-AslcA* ekinin de kullanıldığı görülmüştür. Bu ek, *-Asl* sıfat-fiil eki ile *+CA* eşitlik hali ekinin birleşmesi sonucunda oluşmuş birleşik bir ek hüviyetine sahiptir (Korkmaz, 1958: 41-68). Ekin Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın kullanılan istek-dilek fonksiyonlarında kullanılan eklerden (Özmen 2000: 291-292; Sev 2016: 1-9) biri olduğu bilinmektedir. Antalya yöresi ağızlarında dualarda *-AslcA* eki pek kullanılmazken (yalnızca *kulağı çınlayasica* örneğinde var) beddualarda ise bu ek sıklıkla kullanılmıştır. Bu hususun kuvvetle muhtemel ekin bilinç dışı güçlerin davranışları yönlendirme olgusu olarak tanımlanan psikodinamik fonksiyonuyla bir ilgisi olmalıdır (Erol 2019: 518): *Goca yüzü görmeyesice, Gocası ölesice, Ocā sönesice* (< Ocağı sönesice), *Gelin öldüren arısı sokasica, Gözür kör olasica* vb. Mehmet Özmen, ayrıca bu durumun *-Asl* ekinin Eski Oğuz Türkçesinde gelecek zaman kullanımına dayandığını, ancak *-Ası* ekinin üzerine *+cA* eki alarak kullanılmasının dilin bu eki bir kip eki değil de ekin temel işlevi olan sıfat-fiil işlevi ile kullanıldığına da düşünülebileceğini ifade etmiştir (Öztürk 2012: 748).

İncelenen dua ve beddualarda *fiil+geniş zaman+kişi eki* şeklindeki bir yapı içerisinde iyi ve kötü dileğin ifade edildiği görülmektedir: *Allah ğalbiñe göre vërsin, Allah muradın vërsin, Allah sindireni vërsin, Başımđakine baş döümlü vërsin* “(Allah) Kocama uzun ömür versin”, *Ettîni Allā gözün öñüne vërsin* (< Ettiğini (~yaptıklarını) Allah gözünün önüne versin) vb. Çoğu zaman bu yapıya “Allah dilerse” anlamındaki *İnşallah* kelimesi de eklenerek daha kuvvetli ve daha içten bir temenni talep edilmektedir: *Allah dirlik düzenlik vërsin İşallah, Geberirsin inşallah* vb.

Eksiltili cümle: Yükleme Ø halinde olan cümlelerdir. Antalya ağızlarında dua ve beddualarda eksiltili yükleme kurulumu örnekleri tespit edilmiştir. Bu tür cümlelerde “olsun” yükleme muhatabın zihnine bırakılarak *eksiltili* olarak (Öztürk 2013: 16) yani Ø şeklinde kullanılmıştır. Derlenen dualardan 11’i de eksiltili cümle yapısıyla (Ö+T) oluşturulmuştur:

Ağzına sâlık

Anana bubana rāmet (< Annene babana rahmet)

Anana rāmet (< Annene rahmet)

Ayāna sâlık (< Ayağına sağlık)

Bubana rāmet (< Babana rahmet)

Ellēñe sâlık (< Ellerine sağlık)

²² Tasarlama kipleri kendi içerisinde *istek, emir, gereklilik* ve *şart* gibi alt kategoride gruplara ayrılrsa da üst kategoride *emir, gereklilik* ve *şart fonksiyonları* içerisinde “istek fonksiyonu” vardır. Dolayısıyla bu alt kategorideki ekleri *istek-emir, istek-gereklilik* ve *istek-şart* olarak vermek gerekir. En güçlü istek de *emir-istek*’tir.

Geçmişine rahmet

Ğıranlık

Hayırlı sabahlā/akşamlā (< Hayırlı sabahlar/akşamlar)

Ömrüne bereket

Sen sâ ben selamet (< Sen sağ ben selamet)

II.1.4. Yüklemin Yerine Göre

Derlenen 494 dua cümlesi *kurallı*, 8 dua cümlesi *devrik* yapıdadır. 307 beddua cümlesi *kurallı*, 13 beddua cümlesi ise *devrik* yapıdadır. Görüldüğü üzere hem dua hem de beddualarda yükleme sonda yer verilerek kurallı cümle yapısı tercih edilmiştir.

II.1.4.1. Nesnenin yüklemden sonra kullanıldığı dua ve beddualar: Antalya ili ağızlarında derlenen dua ve beddualarda nesnenin yüklemden sonra kullanıldığı 5 örnek tespit edilmiştir: *Allah Cehennem ataşında yakmaya seni, Allah kavuştursun sizi, Allah darda bırakmasın seni, Allā yerle yeksan ede seni, Ahım tuta seni.*

II.1.5. Dua ve Beddua Cümlelerinde Kullanılan Ögeler Bakımından

II. 1.5.1. Yükleme

Tek bir yüklemden ibaret olan herhangi bir dua örneği tespit edilememiştir. Buna karşılık *Hordlayasica, Gebersin* ya da *Geberesice* bedduaları ise tek bir yüklemden ibaret olan 3 beddua örneğidir.

Derlenen dua ve beddualar genellikle *özne* ve *yükleme* (Y+Ö, Ö+Y+CDU) kategorisinden oluşmuştur.

Standart Türkiye Türkçesinde kullanımı oldukça azalmış olan *eyle-* fiili dualarda sıklıkla kullanıldığı görülmüştür: *Allah sana uzun ömürler nasip eylesin, Allah mübârek eylesin, Allah helal süt emmiş evlat nasip eyleye, Allah öluma, gızıma hayırlı gader nasiP eyle, Allah'ım işimi uzatma, kısa eyle* vb. Ancak bu yardımcı fiil beddualarda kullanılmamıştır. Bu hususun *eyle-* fiilinin kazandığı anlam özelliğiyle, yüküyle bir ilgisi olmalıdır.

Tasviri birleşik fiillerin yüklem cümle ögesi olduğu 7 örnek tespit edilmiştir: *Yurdun, yuvan yıkılağalır, Belin büküleğalsın, Ciğerin, dalāñ düşşeğalsın, Çenen çekileğalsın, Döküleğalsın yapacān iş, Dökülcüklereğalsın yapacān iş* (< Dökülcüklere kalsın yapacağın iş), *Evinde baykuş öteğalsın.*

Derlenen dualarda, yüklemeleri birleşik fiil yapısında olanlar da vardır. Bunlar, isim ve yardımcı fiil birleşmesinden oluşan yardımcı fiil konumundadır: *Berhudar* (< *Far. berhudar*) *ol* "Sağ ol, Allah iyiliğini versin", *Beheder* (<< *Far. berhudar*) *olasın* (< *Berhudar* *olasın*).

II.1.5.2. Özne

Antalya ili ağızlarında dua ve beddualarda genellikle *üçüncü teklik kişi* veya *Allah* özne olarak kullanılmıştır. Öznesi I. teklik kişi dua ve beddua örneğine ise rastlanılmamıştır. Derlenen 138 dua ve 25 beddua cümlesinde Allah kelimesi özne cümle ögesi olarak kullanılmıştır.

Dualarda temenni ve isteklerin ifadesi için özne konumunda *Allah* kelimesi yoğun olarak kullanılırken beddualarda ise Allah ile birlikte ikinci teklik şahsın da fazlaca kullanıldığı dikkat çekmektedir: *Allā belanı vére/vérsin* (< Allah belanı vere/versin), *Allā iki cihanda yüzünde güldürmiye*, *Allāhın ğazabına ūrayasın* (< Allah'ın gazabına uğrayasın), *Fatma Ana'ya ğoŋşı olasın*, *Çocuĝlarınını muradını ŝerefini görürsün* vb.

Cümlede kelime olarak yer alan dua ve bedduaların özneleri genellikle tek kelime olmakla birlikte şu dua ve beddualarda öznenin kelime grubundan oluŝtuĝu görülmektedir:

İsim tamlamasında özne: *Evladınıĝ ömrü uzun, dūnū ĝüzün olsun, Kocamın duddū altın olsun* (< Kocamın tuttuĝu altın olsun).

Sıfat-fiil grubundan özne: *El öpenlēĝ çok olsun* (< El öpenlerin çok olsun), *Getiren ĝötüren sāolsun* (< Getiren ĝötüren saĝ olsun), *Ĝāve biŝirennēn çok olsun* (< Kahve pişirenlerin çok olsun), *Su verennēĝ çok olsun* (< Su verenlerin çok olsun), *Gelin öldüren arısı sokasıca*.

Tekrar grubundan özne: *İşi ĝücü rast gele*.

II.1.5.3. Nesne

Özmeden sonra en fazla tercih edilen öge nesnedir. Geçişli fiiller, dua ve beddualarda daha fazla tercih edilmiştir. Nesnelere çoĝunlukla tek kelime şeklinde: *Allā yolunu açık eyleye*, *Başını yésice*, *Ettiklēni çekesice* vb.

Kelime grubu şeklinde nesne örnekleri de tespit edilmiştir:

İsim tamlamasından nesne: *Allah ĝönlününı muradını vere*, *Başımdakine baş döümlü vérsin*.

Sıfat tamlamasından nesne: *Allā ĝara ĝün ĝöstermiye*, *Allā ĝara ĝünnē göstermiye*, *Allah bu ĝünneri aratmasın*.

Sıfat-fiil grubundan nesne: *Ettini Allā ĝözün öĝüne vérsin* (< Ettiĝini (~yaptıklarını) Allah gözünün önüne versin).

Tekrar grubundan nesne: *Ĝolu ĝanadı ĝırılasıca*, *Ĝolu ĝanadı sınılasıca*.

II.1.5.4. Yer Tamlayıcısı

Antalya aĝızlarında dua ve beddua konulu cümlelerde en fazla tercih edilen üçüncü öge yer tamlayıcısıdır ve yer tamlayıcıları da tek kelime şeklinde: *Yuvamı yıktın*, *senin de yuvan yıkılsın başına*, *Ĝoŋşı olasın Fatma Ana'ya*, *Ananını südü saŝa harām ossun* vb.

Kelime gruplarıyla yapılmış yer tamlayıcıları da vardır:

İsim tamlamasından yer tamlayıcısı: *Alnının ortasından vurulasın emi*, *Odlanını ĝalasın*, *Ettini Allā ĝözün öĝüne vérsin* (< Ettiĝini (~yaptıklarını) Allah gözünün önüne versin), *Yerin dibine geçesice*.

İsnad grubundan yer tamlayıcısı: *Allah südü bozā düşürmiye* (< Allah sütü bozuĝa düşürmeye).

Sıfat-fiil grubundan yer tamlayıcısı: *Getirenden götürenden Allā rāzı olsun.*

II.1.5.5. Zarf Tamlayıcısı

Dua ve beddualarda diğer öğelere göre en az tercih edilen öğedir. Zarf tamlayıcısı çeşidi olarak *durum, tarz, miktar, zaman* ve çok az olmakla birlikte *yer yön zarfları* kullanılmıştır: *Eriyip gēdesice, Eteri tıpır tıpır dökülesice, El öpenlēñ çok olsun* vb. Zarf tamlayıcısı çoğunlukla tek kelimedenden ibarettir. Ancak bazı kelime gruplarıyla yapılmış zarf tamlayıcıları da vardır:

Edat grubundan zarf tamlayıcısı: *Allah göñlüne göre vere, Allah ğalbiñe göre vérsin.*

İsim tamlamasından zarf tamlayıcısı: *Dar gününñde Hızır imdadına yetiñe.*

Sıfat tamlamasından zarf tamlayıcısı: *Allah bi dā yakmiya* (< Allah bir daha yakmaya).

Tekrar grubundan zarf tamlayıcısı: *Allah analı bubalı böyütsün, Sürüm sürüm sürünesin/sürünesice, Dizleri topal ğalıp sürüm sürüm sürünesice.*

II.1.5.6. Cümle Dışı Unsur:

Genellikle hitap ünlemlerinden oluşan cümle dışı unsurların hepsi tek kelimedenden oluşmuştur. Cümle dışı unsur olarak ve temenniye daha vurgulu, güçlü ifade edebilmek için *Allah dilerse* anlamında *İşallah* (< *İnşallah*) ve *Allah'ın dilemesi* anlamında *Maşallah* (< *Maşallah*) kelimeleri kullanılmıştır.

İşaretler

- (<) : Gelişmenin yönü
- (<<) : Gelişmenin yönüne göre birden fazla değişim ile başka bir şekle geçiş
- (~) : Birbirinin yerine geçen (alternanslı) şekilleri gösterir.
- (*) : Hipotetik, farazi
- (Ø) : Bir gramer unsurunun telaffuz edilmeyen ancak fonksiyonu korunan şeklini temsil eder.

Kısaltmalar

C	Cilt
CDU	Cümle Dışı Unsur
DS	Derleme Sözlüğü
Far.	Farsça
s.	sayfa
S.	Sayı
TS	Türkçe Sözlük

Bu çalışmada aşağıdaki çeviri yazı işaretleri kullanılmıştır:

[ā]	Uzun /a/
[é]	Kapalı /e/ (/e/-/i/ arası) ünlüsü.
[ī]	Uzun /i/
[î]	Uzun /i/
[ō]	Uzun /o/
[ō̄]	Uzun /ö/
[ū]	Uzun /u/
[ū̄]	Uzun /ü/
[ğ]	Süreksiz, ötümlü, art damak ünsüzü.
[ŋ]	Damak /n/’si
[P]:	Süreksiz, yarı ötümlü (/p/-/b/ arası) bir ünsüz.
[K]:	Süreksiz, yarı ötümlü (/k/-/g/ arası) ön damak ünsüzü.
[T]:	Süreksiz, yarı ötümlü (/t/-/d/ arası) diş eti ünsüzü.

SONUÇ

Sözlü kültürün en önemli mahsullerinden olan dua (~hayırdua~alkış) ve beddualar (~ilenç~kargış) bir toplumun maddi manevi kültürünü, değer yargılarını yansıtan, kısa, derin, anlamlı, etkileyici, duygu yüklü kalıplaşmış özlü sözlerdir. Dualar, mutluluğu, güveni, huzuru, temenniye ifade ederken beddualar ise nefreti, acıyı, çaresizliği ruhi yönden bir boşalmayı dile getirir.

Antalya ağızlarından derlenen dua ve beddualara genel olarak bakıldığında şu özelliklere sahip olduğu görülür:

A) Anlam Bakımından

1) Antalya'nın doğu (*Gazipaşa, Alanya, Gündoğmuş, Akseki, İbradı, Manavgat, İbradı*) ve batı ilçelerinden (*Korkuteli, Elmalı, Kumluca, Kemer, Finike, Kale, Kaş*) toplam **809** dua ve beddua derlenmiştir. Bunlardan **502'si (%62.05) dua, 307'si (37.95) beddua'dır.**

Tespit edilen **502** duanın istatistikî verisi şu şekildedir:

- Güzel Baht, Talih ve Nasip İçin Edilen Dualar: 46 → %9.16
- Genel Anlamlı, İyi Dilekte Bulunma ve Hayır İsteme Maksudıyla Edilen Dualar: 40 → %7.16
- Teşekkür İçin Edilen Dualar: 29 → %5.77
- Ölen Kişilerin Yakınlarına Yapılan Dualar: 20 → %3.98

- Sağlık ve Uzun Ömür İçin Edilen Dualar: 18 → % 3.58
- Evliler, Bebek Bekleyenler ve Yeni Doğum Yapanlar İçin Edilen Dualar: 18 → % 3.58
- Evlilik Çağındaki Gençlere Söylenen Dualar: 16 → %3.18
- Kaza ve Hastalıkla İlgili Dualar: 12 → %2.39
- Yardım İçerikli Dualar: 10 → %1.99
- Ölüm İçerikli Dualar: 10 → %1.99
- Rüya Görme Sonucunda ve Şaşkınlıkla Karışık Şekilde Hayır Dualar: 9 → %1.79
- Çocuklara yapılan Dualar: 9 → %1.79
- Veda İçerikli Dualar: 7 → %1.39
- Özür İçerikli Dualar: 7 → %1.39
- Yeme İçme Üzerine Söylenen Dualar: 7 → %1.39
- Tebrik Etme İçerikli Dualar: 6 → %1.19
- Ölüm Sonrası ve Ahirette İyilik Dileyen Dualar: 5 → %0.99
- Nazardan Korunmak Maksadıyla Edilen Dualar: 4 → %0.79
- İzin İçerikli Dualar: 4 → %0.79
- Mal Mülk İçin Söylenen Dualar: 4 → %0.79
- Tebrik Edene Karşılık Söylenen Dualar: 2 → %0.39
- Onaylama Maksadıyla Kullanılan Dualar: 2 → %0.39
- Soy Sopla İlgili Dualar: 1 → %0.19

Tespit edilen **307** bedduanın istatistiki verisi şu şekildedir:

- Ölüm İçerikli Beddualar: 63 → %20.5
- Eziyet ve Zulüm İçerikli Beddualar: 37 → 12.05
- Genel Anlamlı Beddualar: 32 → %10.42
- Soy Sop İle İlgili Beddualar: 29 → %9.4
- Hastalık İçerikli Beddualar: 24 → %7.8
- Muhatabının Engelli Olmasını Dileyen Beddualar: 19 → %6.2
- Ölüm Sonrası ve Ahirette Kötülük Dileyen Beddualar: 18 → %5.9
- Evlilikle İlgili Beddualar: 14 → %4.56
- Muhatabının Evsiz Barksız Kalması ve Yuvanın Yıkılması Üzerine Beddualar: 13 → %4.23

- Küfür Olarak Kullanılan Beddualar: 9 → %2.9
- Muhatabının Hayvanlardan Zarar Görmesini Dileyen Beddualar: 9 → %2.9
- Muhatabına Fakirlik Temenni Eden Beddualar: 7 → %2.28
- Yeme İçme Üzerine Söylenen Beddualar: 7 → %2.28
- Muhatabının Silah vb. Aletle Ölmesini Dileyen Beddualar: 6 → %1.95
- İhtiyarlık, Düşkünlük İçerikli Beddualar: 5 → %1.62
- Muhatabının Muhtaç Olmasını Dileyen Beddualar: 4 → %1.3
- Muhatabına Delilik Temenni Eden Beddualar: 4 → %1.3
- Muhatabının İftiraya Uğramasını Dileyen Beddualar: 3 → %0.97
- Muhatabına Veda Temenni Eden Beddualar: 3 → %0.97
- Ahlaksızlık Yapan Kişiler İçin Söylenen Beddualar: 1 → %0.32

Yukarıdaki istatistiki veriden anlaşıldığına göre *güzel baht, talih ve nasip* konulu dualar diğer dualara göre *ölüm konulu* beddualar da diğer beddualara göre birinci sırada yer almaktadır.

2) Yöre ağızında duaların beddualardan sayıca daha fazla olduğu, dua özellikle de bedduaların genellikle kadınlar tarafından söylendiği/edildiği tespit edilmiştir. Bu hususun temel sebebi de kuvvetle muhtemel erkek şiddetine maruz kalmış kadınların fiziksel güçsüzlükleri ve toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler yüzünden mücadele edemedikleri zaman Allah'a yakarıştta bulunmaları ve beddua silahını erkeklere doğrultmalarıdır.

3) Yöre ağızında bazı kalıp ifadelerin *duamsı beddua/dua görünümünde beddua* (Ersöz, 2011: 1092, Ersöz, 2014: 37) yapısına sahip olduğu görülür. Bazı kaynaklarda bu tür yapılar, *bedduamsı dua/beddua görünümünde dua* (Kaya, 1997: 112) olarak verilmiştir. Ancak bu tür yapıların bedduamsı dua kategorisinde değerlendirilmemesi gerekir. Şöyle ki, bu tür bedduaya maruz kalan kişi, beddua eden kişinin sevdiği, iyiliğini düşündüğü, fedakârlıkta bulunduğu kısacası değer verdiği biridir. Dolayısıyla bu tür beddua cümlelerinde, yükleme *-mA* olumsuzluk eki getirilerek bir çeşit dua formuna çevrilir. Aslında bu durum, konuşan kişinin kendi kültürel ya da psikolojik durumuna göre sevdiği kişiye yönelttiği bedduayı bir tür yumuşatma/iyileştirme (*~evfemizm*)²³ ya da sevimlileştirme eğiliminden kaynaklanır: *Allā saña heç darlıg gösterMİye* (< Allah sana hiç darlık gösterMEye), *Allah bundan aşā etMESin* (< Allah bundan aşığ etMESin), *Allah şeş getirMESin* "Kötülük gelmemesi için yapılan dua" vb.

4) Yöre ağızında bazı beddualar da ilk bakışta dua gibi düşünülse de aslında dua olmadığı sonradan beddua olduğu anlaşılmaktadır: *Allah upuzun ömür vére de*

²³ Ayrıntılı bilgi için bk. Édil Ahmetov, *Türkî Dilderindegi Tabu men Evfemizmden*, "Gılım" Baspası, Almatı 1995; Ahmet Güngör, "Tabu-Örtmece (Euphemism) Sözler Üzerine". A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 29, (Prof. Dr. Zeki Başar Özel Sayısı), Erzurum 2006.

çeker îşallah “Ömrü uzun olsun da dertler, üzüntüler ve hastalıklarla uğraşsın” anlamında bir beddua cümlesidir.

B) Yapı Bakımından

1) Tekrarlara başvurma: *Allah ğapı ğapı doleşdirmesin, Ğuru ğuru iftiralara ūrasıca, Ğoca ğoca gayalar altında galıP zor nefes véresin* vb.

2) Eş ya da zıt anlamlı kelimeleri kullanma: *Allah dert verip derman aratmaya, Allah dirlik düzenlik vérsin, Allah eline ğoluna dert vérmeye, Allah akıl fikir vérsin, Yokluk ğıTlık görmeyesin, Dölsüz döşsüz ğalasın, Torun torba sâbı olasın* (< Torun torba sahibi olasın) vb.

3) Kısa ve özlü bir ifadeyi, belli eklerle bir hüküm cümlesi içinde belli bir kalıp halinde kullanma: *Saçın sakkalın ağara, Allah elden ayağdan düşürmesin, Allah ecir sabır vérsi, Dili tutulasıca, Felç olasıca, Soykası batasıca, İçi göynüyesice* vb.

4) Genellikle isim cümlesi yerine *fiil cümlesinin* kullanılması: *Allā belanı vérsin, Allā irāmet eylesin, ocānda incir ağacı bitsin* vb. Fiil cümlelerinde genellikle tasarlama kipleri, bunlardan da özellikle istek kipinin yoğun olarak kullanılması: *Gelin öldüren arısı sokasıca, ğurda ğuşa yem olasın* vb.

5) Bedduaların tamamı anlam bakımından olumsuz olmakla birlikte hepsinin yüklemi olumsuz kuruluşlu değildir: *Elin ğurusun, Ğapı ğapı dilenesin, Ettîñi bulasın* (< Ettîğini bulasın) vb.

6) Oldukça az ögeli kısa dua ve beddua cümlelerinde cümle ögeleri de çoğunlukla *tek kelimedenden* oluşmakta ve *kelime gruplarına* ise fazla rastlanmamaktadır: *Yerini bulasın, Allah şifa vere, Allah düşürmiye* vb.

7) Cümle ögelerinde kullanılan kelime grupları, genellikle *sıfat tamlaması* kategorisindedir: *Allā ğara ğün göstermiye, Allah bu ğünümüzü aratmasın* vb.

8) Dua ve beddualardaki ögelere bakılacak olursa öznenin genellikle *üçüncü teklik kişi* veya *Allahu Teâlâ (cc.)'nin* olduğu görülür. Öznenin sonra en çok kullanılan öge ise *nesne*'dir. Geçişli fiiller, hem dua ve hem de beddualarda daha çok tercih edilmiştir. Yer tamlayıcısı da tercih edilmekle birlikte en az tercih edilen ögenin zarf tamlayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

AKALIN, L. Sami, (1990), *Alkışlar Kargışlar*, Ankara: Kültür Bakanlığı.

AKALIN, L. Sami, (1990), “Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar”, *Çıldır Âşık Sempozyumu*, (2000) Ankara.

ARTUN, Erman, “Günümüz Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış-Kargış” (Bu makale, http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/artun.php sitesinden alınmıştır (Erişim tarihi: 20.05.2019; 15: 15))

BAYNİYAZOV, A.- Koç, K.-Başkapan, V., (2003), **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

BULUT, Serdar, (2016), "Türkiye Türkçesi Ağızları ile Kıbrıs Türk Ağızlarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözlere Hayır Dualar ve Beddualar", **Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl 4, S 24, s. 298-308.

CLAUSON, S. Gerhard, (1972), **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, London: Oxford University Press.

ÇAĞBAYIR, Yaşar, (2007), **Ötüken Türkçe Sözlük**. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ÇEVİK, Mehmet, (2015), "Bedduanın Estetik İfadesi: Manilerde Kargışlar", **Türkbilgi**, 1-21.

Derleme Sözlüğü (1963-1982), Cilt I-XI, Ankara: TDK Yayınları.

DİLÇİN, Cem, (1991), **Mes'ud bin Ahmed Süheyl ü Nev-Bahar (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Ankara: TDK Yayınları.

Drevnetyurkskiy Slovar, (1969), Redaktörleri: V. M. Nadelyayev-D. M. Nasilov-E. R. Tenişev-A. M. Şçerbak, Akademija Nauk SSSR, Institut Yazykoznanija, Leningrad.

DUYMAZ, Ali, (2017), "Sihir Şiirlerinin Bir Türü Olarak Alkışlar", **Millî Folklor**, 45: 15-21.

EROL, H. Arslan, (2019), "Kilis Ağızlarında Yapı ve Anlam Bakımından Dua ve Beddualar", **Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı**, Konya: Kömen Yayınları.

ERSÖZ, Serpil, (2011), "Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu Ağızlarında Bedduaların İşlevleri ve Cümle Yapıları Arasındaki İlişki", **Turkish Studies Dergisi**, 6 (1): s. 1084-1100.

ERSÖZ, Serpil, (2014), "Türkiye Türkçesi Doğu Grubu Ağızlarında Bedduaların İşlevleri", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies**, XIV/2, s. 29-46.

GÜLSEVİN, Gürer-Erdoğan Boz, (2004), **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara: Gazi Kitabevi.

GÜNER, Gürer, (2015), "Alkış "Dua" ve Kargış "Beddua" Kelimelerinin Etimolojisi Üzerine", **7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyum Bildirileri**, Elazığ.

GÜZEL, Abdurrahman, (2008), "Dede Korkut Hikâyeleri Bağlamında Dua", **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 3/2 Spring, s. 438-446.

HARMANCI, Meriç, (2012), "Dede Korkut Hikâyelerindeki Alkış ve Kargışlara İşlevsel Bir Yaklaşım", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 23: 1-17.

KALAFAT, Y.-Beyatlı, N. Y. (2011), **Türk Kültürlü Halklarda Alkışlar Kargışlar**, Ankara: Berikan Yayınevi.

KARAHAN Leyla, (2004), **Türkçede Söz Dizimi**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü (1991), C. I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

KAYA, Emel, (1968), **Van Bedduaları**, TFA, XI, 231, 10.

KAYA, Doğan, (1997), "Dualar ve Beddualar", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. 4, Sivas, 1997, s. 99-121.

KAYA, Doğan, (2001), **Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

KESKİN, Ahmet, (2018), **Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) ve Kargışlar (Bed-dualar/Kötü Dilekler): Metin ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

KESKİN, Ahmet, (2019), "Alkışların (Dua/İyi Dilek) ve Kargışların (Beddua/Kötü Dilek) Terim, Tanım ve Tasnif Problemlerine Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Number: 74, p. 205-220, Spring.

KORKMAZ, Zeynep, (1958), "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Deneme", **TDAY, Belleten**, Ankara: TDK Yayınları, s. 41-68.

KORKMAZ, Zeynep, (1968), "-ası/-esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine", **TDAY Belleten**, Ankara: TDK Yayınları, s. 31-38.

MENİNSKİ, F. à Mesgnien, (2000), **Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae -Persicae = Lexicon Turcico-Arabice-Persicum 1-6**, İstanbul: Simurg Yayınları.

ÖGEL, Bahattin, (1988), **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

ÖZMEN, Mehmet, (2000), "Alkış ve Kargışlarda Cümle ve Anlatım Özellikleri", **Türk Dili**, S. 585, s. 280-293.

ÖZTÜRK, Jale, (2012), "Antakya Ağzında Kargışlar", **Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri**, Adana, s. 740-752.

ÖZTÜRK, Jale, (2013), "Antakya Ağzında Alkışlar", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 22, s. 1-19.

ÖZTÜRK, Furkan, (2015), **Bâkî Divânı**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ROUX, Jean Paol, (2001), **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SARI, Mustafa, (2004), "Soyka Sözü Hakkında", **TDAY Belleten**, Ankara: TDK Yayınları, s. 99-106.

SEV, İ. Gülsel, (2016), "Kargış/Beddua Eki: {-(y)AslcA}", **JASS**, Number: 52, p. 1-9, Winter II.

SEVİNÇLİ, Veysi, (2015), "Türk Kültüründe Alkış / Kargış ve Adilcevaz Örneği", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt/Sayı LII, s. 97-125.

TENİŞEV, E. Rahimoviç, (1997), *Sravnitelno-İstoriçeskaya Garmmatika Turkskih Yazıkov-Leksika*, “Nauka”, Moskva.

TEKİN, Talat, (1995), *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

TERZİOĞLU, Öykü, (2007), “Alkış ve Kargışların Sözlü Kültürdeki Yerleşik Kodlarının Aktarımını ve Yeniden Üretimini Kolaylaştıran Biçimsel Özellikleri”, <http://www.milli.folklor.com>. (Erişim tarihi: 23.04.2019; 20: 21).

Türkçe Sözlük (2011), TDK, Ankara.